

Kezdeményező: Magyar Környezeti Nevelési Egyesület (MKNE): mkne@mkne.hu

További kezdeményezőkként meghívott szervezetek és elérhetőségeik:

Greenpeace janos.mezo@greenpeace.org, levente.pribeli@greenpeace.org, info.hu@greenpeace.org

Hand reka.balogh@hand.org.hu, balint.hamvas@hand.org.hu, ildiko.barcza@hand.org.hu

MME halmos.gergo@mme.hu, mme@mme.hu

WWF panda@wwf.hu, gergely.gyorgyiambro@wwf.hu

MTVSZ info@mtvsz.hu, eger.akos@mtvsz.hu, horvath.kinga@mtvsz.hu

KSzGySz hanko.gergely@kszgysz.hu; bedo.karolyne@kszgysz.hu

Dr. Lannert Judit

oktatási és gyermekügyi miniszter részére

Tisztelt Miniszter Asszony!

Ezúton tisztelettel megküldjük Önnek a fenntarthatóságra nevelésről szóló civil kiáltványunkat, amelyet számos szakmai és civil szervezet támogat.

Meggyőződésünk, hogy a fenntarthatóságra nevelés, környezeti nevelés, globális nevelés kiemelt szerepet érdemel a jövőben. Ennek érdekében kérjük Miniszter Asszony támogatását ahhoz, hogy a kiáltványban megfogalmazottak és részletes javaslataink az oktatási rendszer fejlesztése során érdemi megfontolásra kerüljenek.

A kezdeményező szervezetek készek arra, hogy a minisztérium által kijelölt szakértőkkel együttműködve szakmai támogatást nyújtsanak a javaslatok kidolgozásában és megvalósításának előkészítésében.

Kérjük szíves figyelmét, és bízunk a jövőbeni együttműködés lehetőségében.

Örömmel találkozónánk Önnel vagy munkatársaival a témával kapcsolatos személyes egyeztetésre.

Tisztelettel:

a kiáltvány kezdeményező és csatlakozó szervezetei

Kezdeményező szervezetek:

MKNE, Greenpeace Magyarország, HAND Szövetség, MME, WWF Magyarország, MTVSZ, KSzGySz

**Bolygóvédelmi - az élhető jövőhöz szükséges - Tanulási Minimum
Kiáltvány**

- A. Legyen az oktatás különböző szintjein és az oktatáspolitikában is hangsúlyos a természeti környezet tisztelete, a médiatudatosság, a fogyasztói tudatosság, a reziliencia (személyi megküzdési képesség) fejlesztése!
- B. Támogatni kell az élethosszig tartó tanulást a fenntarthatóság érdekében is!
- C. Senki ne érezze magát kirekesztve! Szükséges az esélyegyenlőségre törekvés, a hátránykompenzáció, a fenntartható forráselosztás, valamint a helyi közösségek bevonása a döntéshozatalba a globális fenntarthatóság és a békés együttélés érdekében.
- D. Tartozzon támogatás, illetve minőségbiztosítás a környezettudatosságra nevelés, a fenntarthatóságra nevelés, és a globális felelősségvállalásra nevelés érdekében végzett munkához!
- E. A földi környezet mint létfeltétel, a környezettudatosság mint érték jelenjen meg valamennyi társadalmi alrendszerben! Az államigazgatási rendszer tudatosan és gyorsan váljon pazarlóból erőforrás-takarékossá!
- F. Legyen ismét tényleges együttműködés az oktatás, a környezet- és természetvédelem, a szakmai szervezetek, a civil szféra és a helyi közösségek között!

Részletes javaslatok a Bolygóvédelmi Tanulási Minimumhoz

(A fejezetcímek után jelezzük, hogy a Kiáltvány mely pontjaihoz tartoznak a javaslatok)

1. Alapelvek (A-D)

1.1.A tanterv és a többi szabályozó biztosítson garanciákat ahhoz, hogy a jövőképeség, a fenntarthatósághoz szükséges kompetenciák¹ fejlesztése valamennyi pedagógus és minden nevelést-oktatást segítő szakember által és részére megtörténik! Jövőképeség alatt értjük, hogy az egyén és a közösség képes felismerni a változó körülményekből fakadó kihívásokat és lehetőségeket, mérlegelni a lehetséges jövőalternatívákat, és ezek alapján felelős, hosszú távon is fenntartható döntéseket hozni.

1.1.1.A nevelés és oktatás minden szintjén és minden tartalmi területén legyen elmozdulás:

- a szaktudományi egysíkúság felől a fenntarthatóság figyelembe vétele felé;
- a tantárgyakra darabolt tanulás felől a komplex és jelenségalapú látásmód fejlesztése felé;
- a tankönyvközpontúságtól a valóság megfigyelése alapján zajló, gyakorlatias tanulás felé, a lexikális ismeretek felől az ismeretek alkalmazása, a helyzetmegoldás gyakorlása felé;
- a tanár-vezérelt tanítási helyzetek felől a diák-vezérelt tanulási helyzetek felé;
- a szükségtelenül központosított döntések felől a szubszidiaritás megértése és érvényesítése felé.

1.1.2. A fenntarthatóságra nevelés ne szoruljon egy-egy tantárgyba vagy projektbe: jelenjen meg az iskola egész működésében, a tanulási kimenetekben, a pedagógusképzésben, pedagógus-továbbképzésben és az intézményi értékelésben is.

1.1.3. A fenntarthatósági kompetenciák épüljenek be a tanulási kimenetekbe! A tanulók, az érettségi és a technikus vizsga, és az iskola értékelésében legyen/maradjon szempont a környezettudatosság, a közösségi problémamegoldás, és a fenntarthatóság iránti cselekvő elkötelezettség és felelős döntéshozatal!²

1.2. Az élethosszig tartó tanulást a fenntarthatóság érdekében is támogatni kell! A fenntartható életmódhoz szükséges kompetenciák megszerzése ne érjen véget az

¹ A fenntarthatósági kompetenciák azoknak az ismereteknek, készségeknek, attitűdöknek és értékeknek az együttese, amelyek képessé teszik az embert arra, hogy a természeti és társadalmi rendszerek összefüggéseit megértve, a jelen és a jövő nemzedékek iránti felelősséggel hozzon döntéseket és cselekedjen. A fenntarthatóságra nevelés, globális nevelés, környezeti nevelés célja tehát olyan érett személyiségek kibontakozásának támogatása, akik:

- értékorientáltak: tisztelik és óvják a természeti rendszereket, valamint elkötelezettek a méltányosság és a közjó iránt;
- összetetten gondolkodnak: rendszerszinten, kritikusan és bizonyítékokra támaszkodva gondolkodnak, felismerik az összetett problémák összefüggéseit;
- előrelátók és alkalmazkodóképesek: mérlegelik döntéseik időben és térben távoli következményeit is, számolnak a bizonytalansággal, és képesek alkalmazkodni a változó körülményekhez;
- együttműködők: empátikusak, képesek a párbeszédre, a közös, demokratikus döntéshozatalra és a konfliktusok konstruktív kezelésére;
- felelősek és cselekvőképesek: életük minden területén tudatos döntéseket hoznak, és kezdeményezően tesznek a fenntarthatóságért.

² Ehhez felhasználható a Magyar Képesítési Keretrendszer kimeneti követelményeihez korábban elkészült munkaanyag.

iskola befejezésével! Az állam ösztönözze a felnőttképzési, a közművelődési és a lakossági szemléletformáló programokat. Ne maradjanak ki ebből a vezetők, a pedagógusok és oktatók sem!

2. A tanterv és a tanulási környezet megújítása (A, C)

2.1. A magyar oktatás biztosítsa minden tanuló számára a fenntarthatósághoz szükséges ismeretek, készségek és attitűdök megszerzését, különös tekintettel a fenntarthatóságra, környezettudatosságra, a globális felelősségvállalásra, az emberi jogok tiszteletére, a béke kultúrájára és a kulturális sokszínűség megbecsülésére - összhangban az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljainak 4.7-es alcéljával.

2.2. Őrizzük meg óvodai nevelésünk holisztikus gyermekszemléletét, környezeti/fenntarthatóságra nevelési gyakorlatát!

2.3. Általános iskolában a tanulásszervezés váljon gyerek- és jelenségekörpontonúvá!

2.4. Kapjanak nagyobb hangsúlyt a tantárgyakon átívelő, vagy a hagyományos tantárgyi kereteken átlépő (például egésznapos iskolai, tematikus, epochális, projektalapú) és a tanórán kívüli tanulási helyzetek, mert ezek különösen fontosak a jövőképeség, a kompetenciafejlesztés és a személyiségfejlesztés érdekében!

2.5. A környezet mint létfeltétel, a környezettudatosság mint érték jelenjen meg az iskolai élet valamennyi területén! Kapjon nagyobb szerepet a tapasztalati tanulás! A terepi munka személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása tegye lehetővé a gyakorlatorientált ismeretszerzést!

2.5.1. Amíg maradnak tantárgyak az alsó tagozaton, minden alsós évfolyamon állítsák vissza a környezetismeret tantárgyat, mégpedig a valósághoz, a jelenségekhez kötött tartalommal, sok gyakorlattal és természetjárással! Tegyük minden tanulási helyzetet környezettudatossá, elsőként a technika-életvitel típusú helyzeteket!

2.5.2. A gyerekek és fiatalok szerezzenek közvetlen tapasztalatokat a helyi természeti rendszerekről, a vízmegtartásról, az árnyékolásról, a talaj, a növényzet és az élővilág szerepéről! A konkrét ismeretek megtanulása mellett kapjanak hangsúlyt a helyi problémamegoldó projektek, az állampolgári részvételi programok, a közösségi akciók és diákkezdeményezések,³ amelyekben a tanulók valós helyi ügyekhez kapcsolódva tanulják meg az együttműködést, az érdekegyeztetést és a felelős állampolgári részvételt.

2.5.3. A cselekvés bátorítása, a cselekvésre nevelés érdekében is nagyobb pedagógiai szabadságra van szükség!

2.6. Legyen az új Nemzeti Alaptantervben hangsúlyos a médiatudatosság, a fogyasztói kultúrának való ellenállás képességének növelése.

³ Például a Junior Achievement program, a Fridays for Future sorozat stb.

2.6.1. A környezetszennyező, a cselekvőképességet erodáló reklámok helyett pozitív, előremutató értékeket hordozó üzeneteket közvetítsünk a médiában is. Érdemes megfontolni a környezetszennyezést növelő, a természeti erőforrásokat pazarló, a fenntarthatóság elveinek ellentmondó, és az egyének cselekvőképességét gyengítő reklámok betiltását.

2.7. Több természetben megvalósuló tanulást! A környezettudatosság nem tanítható kizárólag tankönyvből vagy online. A környezeti értékekkel való találkozás, a szabad természeti élmények és a növényekkel, állatokkal való kapcsolat a felnövekvő nemzedékek/tanulók/gyermekek és fiatalok számára váljon valósággá - életkortól, társadalmi/szociális helyzetétől és képességeiktől függetlenül!

2.7.1. Minden 4-10 év közötti gyermek számára kötelezően biztosítani kell évente meghatározott számú (például 25 tanórányi vagy 4 napnyi) tantermen kívüli, természetben vagy helyi környezetben megvalósuló tanulási alkalmat!

2.8. A bizonyítékokra építő kritikus gondolkodás a fenntarthatósági kompetenciák egyik alapja. A természettudományos gondolkodás és a tudományos módszer szükséges ahhoz, hogy megértsük a Föld rendszereinek működését, felismerjük a környezeti változások okait és következményeit, valamint megalapozott előrejelző és alkalmazkodó döntéseket hozzunk.

2.8.1. A természettudományos gondolkodás fejlesztése kapjon nagyobb szerepet már az óvodában és az alsó tagozaton is!

2.8.2. Maradjon meg a természettudomány, illetve szakiskolákban a természetismeret tantárgy a középfokú oktatásban, beleértve a gimnáziumokat, szakközépiskolákat, technikumokat, szakiskolákat és a fejlesztő intézményeket is!

3. Felsőoktatás és pedagógusok (A, B, D)

3.1. Legyen felsőoktatási fenntarthatósági minimum!

3.1.1. Minden felsőoktatási hallgató – szaktól függetlenül, és szakjához kötötten is – találkozzon fenntarthatósági és környezeti témákkal! A jövő mérnökei, jogásza, közgazdászai, pedagógusai és egészségügyi szakemberei egyaránt értsék a fenntarthatósági összefüggéseket és követelményeket! A pedagógusképzés, a mérnökképzés, a gazdasz képzés és a jogász képzés követelményeiben jelenjenek meg a fenntarthatósághoz szükséges kompetenciák: a rendszerszintű gondolkodás, a kritikus médiahasználat, a jövőorientált gondolkodás, az együttműködés és a felelős döntéshozatal.

3.1.2. A pedagógusok és más oktatási szakemberek alap- és továbbképzésének legyen szerves része a fenntarthatóságra és a globális felelősségvállalásra nevelés, valamint a hozzá kapcsolódó korszerű pedagógiai módszerek elsajátítása.

3.2. A természettudományokat értő és elismerő pedagógusokra van szükség az óvodai neveléstől kezdve!

3.2.1. Az óvodapedagógus képzésben élményalapú, a mindennapi jelenségekre építő természettudományos felkészítésre van szükség!

- 3.2.2. A tanítóknak csak töredéke választja a természettudomány műveltségterületet. A műveltségterületi választás egyszerre követi le és alapozza meg azt a szomorú trendet, hogy a természetismeret/természettudomány iránt csökken az általános érdeklődés az egész társadalomban. Ahhoz, hogy ebből az öngerjesztő folyamatból kilépjünk, nem elég az akadémiai, kutatóintézeti természettudományos csoportokat, és a közoktatás tudományos tehetséggondozását támogatni! Legyen vonzó, érdekes a természettudományok tanulása a pedagógusképzésben!
- 3.2.3. Törekedni kell arra, hogy a felső tagozaton a természettudomány tantárgyat egyre inkább az arra képesített tanárok tartsák, akik a komplex tudományalkalmazásban és a jelenségalapú szemléletben hitelesek. Amíg csak egy-két szakkal rendelkező tanár tanítja ezt a tárgyat, addig legyen biztosított és kötelező az intenzív (min. 120 órás) továbbképzésük.

4. Tudatosan és gyorsan váljon pazarlóból erőforrás-takarékossá az oktatási rendszer! (E)

- 4.1. Az oktatási intézmények a szakmai munkájuk mellett a működésükben is tükrözzék a környezettudatosságot, szolgáljanak példaként a fenntarthatóság elveinek megvalósítása terén. A környezeti nevelés nélkül diszfunkcionális, vagy akár destruktív.
- 4.1.1. Folytatódjanak az energiahatékonyságot célzó infrastrukturális fejlesztések, amelyek eredményeként gyermek- és környezetbarát épületekben tanulhatnak a jövő generációi! Váljanak az iskolák és egyetemek a helyi klímaalkalmazkodás mintaterületeivé! Az energiahatékonysági fejlesztések mellett kapjanak kiemelt figyelmet a hőhullámok elleni védekezést, árnyékolást, vízmegtartást, esővíz-hasznosítást, talajvédelmet, biodiverzitást és egészséges beltéri környezetet szolgáló fejlesztések! Az iskolaudvarok, óvoda kertek és campusok ne csupán zöldfelületek legyenek, hanem tanulási helyszínek és a települési klímaadaptáció gyakorlati bemutatóterei! Minden ilyen fejlesztést tanulási helyzetként is kell kezelni.
- 4.1.2. A fenntarthatóság szempontjai épüljenek be az intézményi működés egészébe! Az oktatási intézmények, közintézmények és közösségi terek működése is legyen összhangban a fenntarthatóság elveivel, és adjon lehetőséget a tanulóknak, munkavállalóknak, állampolgároknak és a közösségek minden tagjának arra, hogy a gyakorlatban is megtapasztalják a felelős erőforrás-használatot, az együttműködést és a közösségi cselekvést. A már bevált egészintézményes kezdeményezések (pl. zöld óvoda, ökoiskola, zöld campus) kapjanak nagyobb figyelmet!
- 4.1.3. Minden oktatási intézményben legyen fenntarthatósági munkacsoport!

5. Finanszírozás és minőségbiztosítás (D)

- 5.1. A környezettudatosságra, a fenntarthatóságra nevelés és globális felelősségvállalásra nevelés feladataihoz tartozzon dedikált pénzügyi forrás, illetve minőségbiztosítás! Kapjanak kiemelt figyelmet és fejlesztési forrásokat a köznevelésben, a közoktatásban, a felsőoktatásban és a felnőttoktatásban, valamennyi intézménytípusban és műveltségterületen!

5.2. Az oktatási rendszer KN/FN/GN⁴ programjainak finanszírozása legyen stabil és kiszámítható!

5.2.1. Külön költségvetési forrásokat kell biztosítani a családok, az iskolák és az iskolafenntartók számára az iskolai környezeti nevelési programok (terepi foglalkozások, erdei iskolák, múzeumpedagógiai programok, valamint környezeti neveléssel foglalkozó civil szervezetek programjai) megvalósítására. Ezek a programok mintát adnak a tantermi kereteken túllépő, közösségépítő és a jövőképesítést fejlesztő tanulásszervezéshez.

5.2.2. Külön támogatási csatorna szükséges azoknak a civil és szakmai hálózatoknak, amelyek tudásmegosztással, módszertani anyagokkal, pedagógusképzéssel, helyi programokkal és intézményi együttműködésekkel segítik, hogy az önkormányzatok, oktatási intézmények és helyi közösségek érdemi, hatékony fenntarthatóságra nevelési és klímaalkalmazkodási programokat valósítsanak meg.

5.3. A támogatási rendszer ne kizárólag egyszeri projektekben gondolkodjon, hanem tegye lehetővé a már működő szakmai és civil hálózatok folyamatos, minőségbiztosított közreműködését.

6. Irányítás és együttműködés (C, F)

6.1. Javasoljuk egy új „Magyar Fenntarthatóságra Nevelési Stratégia és Cselekvési Terv” (munkacím) létrehozását, és/vagy a civil eredetű, immár 28 éve rendszeresen megújított Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégiai [Alapvetés](#) felhasználását.

Felajánljuk együttműködésünket ebben, illetve a Stratégia működtetésében. Így az ezen a területen működő intézmények, szervezetek szándékai és tevékenységei összehangoltan szolgálják majd a fenntarthatóság és a fenntarthatóságra nevelés közös ügyét.

6.2. Legyen ismét “pedagógiai kutató intézet” vagy “pedagógiai módszertani intézet”, amely foglalkozzon a fenntarthatóságra neveléssel is!

6.3. Legyen ismét tényleges együttműködés az oktatás, a szakmai szervezetek, a civil szféra és a helyi közösségek között!

6.3.1. Rendszeres, intézményesített és átlátható strukturált párbeszéd biztosítsa az együttműködés kereteit, amelyben az érintett szereplők nem csupán véleményezőként, hanem a szakpolitikai tervezés és megvalósítás aktív résztvevőiként jelenhetnek meg.

6.3.2. Annak érdekében, hogy az iskolák kapcsolódhassanak saját települési környezetük (fenntartható módon való) fejlesztéséhez, olyan fórumok (például kerekasztalok, helyi gyűlések) szükségesek, amelyek tartós tudásmegosztást és módszertani háttérrel biztosítanak az oktatási intézményeknek a fenntarthatóságra nevelés mindennapjaiban. Az együttműködés különösen fontos a nemzeti parkokkal, az oktatóközpontokkal, az önkormányzatokkal, a múzeumokkal, a kutatóintézetekkel és a civil szervezetekkel.

⁴ környezeti nevelés, fenntarthatóságra nevelés, globális nevelés

6.4. A Bolygóvédelmi Tanulási Minimum és a jelen javaslatcsomag kezdeményezői szakmai együttműködést ajánlanak fel az alábbi témákban:

- a) szakértői részvétel a fenntarthatóságra nevelés, az ökológiai műveltség és a természettudományos gondolkodás fejlesztése a formális és nemformális oktatásban, az elméleti és a gyakorlati megvalósításban is;
- b) oktatási programok, digitális tartalmak fejlesztése, illetve a kezdeményező és csatlakozó szervezetek jól bevált szolgáltatásainak hasznosítása;
- c) pedagógus továbbképzés(ek) fejlesztése, megtartása.

A kezdeményező szervezetek nyitottak arra, hogy igény esetén a kormányzat/minisztérium által kijelölt szakértőkkel közösen, segítsék a fenti elvek értelmében az oktatáspolitikai kezdeményezéseket, mind az elméleti kidolgozás, mind a megvalósítás során:

MKNE mkne.hu, Greenpeace greenpeace.hu, Hand hand.org.hu, MME mme.hu, WWF wwf.hu, MTVSZ mtvsz.hu, KSzGySz kszgysz.hu

További csatlakozókat 2026. augusztus 21-i határidővel várunk:

<https://forms.gle/TRBpVNM5LdGMox8f7>